

8.11.2018

Kela 99/010/2018

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Eduskunnan talousvaliokunnan asiantuntijalausuntopyyntö HE 167/2018 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Kansaneläkelaitoksen lausunto

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä ja laki virtuaalivaluutan tarjoajista sekä muutettavaksi eräitä asiakokonaisuu- teen liittyviä voimassa olevia lakeja. Lausunnossa Kela ei käsittele ehdotettua vir- tuaalivaluutan tarjoajia koskevaa lakia.

Esityksen tavoitteena on panna täytäntöön viides rahanpesudirektiivi. Lisäksi esityk- sen tavoitteena on täydentää ja täsmentää erityisesti rahanpesulakia kansallisilla muutoksilla, joiden on katsottu olevan tarpeen neljännen rahanpesudirektiivin täytän- töönpanon jälkeen.

Säädettäväksi ehdotettu laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä muodostuu tiedonhakujärjestelmästä ja rekisteristä. Lain tarkoituksena on edistää viranomaisten sähköistä tiedonsaantia pankki- ja maksutileistä. Rekisteriä ylläpitäisi Tulli. Kyseinen laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019.

Keskeiset ehdotukset

Luottolaitoksen olisi ylläpidettävä sähköistä pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestel- mää, jonka avulla se voi välittää viipymättä ja salassapitosäännösten estämättä tie- toja toimivaltaiselle viranomaiselle. Tiedonhakujärjestelmä voidaan toteuttaa esimer- kiksi teknisenä rajapintana. Finanssivalvonnan luvalla luottolaitos voisi olla perusta- matta tiedonhakujärjestelmää, jolloin sen olisi toimitettava tiedot pankki- ja maksutili- rekisteriin. Viranomaiselle luovutettaisiin tiedot sen lakisääteistä tehtävää varten tilin- haltijasta ja tilin käyttöoikeudenhaltijasta, tosiasiallisesta edunsaajasta, pankki- ja maksutilin yksilöintitietoja, tallelokeron vuokraajasta, pankki- ja maksutiliin liitetyistä maksuvälineistä sekä tilinhaltijan tai sen käyttöoikeudenhaltijan asiakkuuteen liittyviä muita tietoja. Oikeus tietojensaantiin tiedonhakujärjestelmästä olisi mm. verohallin- nolla ja Kelalla.

Tulli toimisi tässä lakiehdotuksessa EU:n yleisen tietosuojasetuksen 4 artiklan 7 kohdassa tarkoitettuna rekisterinpitäjänä. Kyse ei olisi vain tiedon välittämisestä vaan myös tiedon kokoamisesta viranomaisille, joilla on lakisääteinen oikeus pyytää tietoa, ja tiedonsaantiperusteen varmistamisesta.

8.11.2018

Kela 99/010/2018

Esityksen vaikutukset julkiseen talouteen

Pankki- ja maksutilijärjestelmän perustamisella on vaikutuksia julkiseen talouteen. Järjestelmän perustamisen takia eri viranomaiset joutuvat luomaan rajapintoja ja uudistamaan tietojärjestelmiään. Valtiolle aiheutuvat taloudelliset kustannukset järjestelmien ja rekisterin perustamisesta vuonna 2019 olisivat arviolta vajaa miljoonaa euroa. Lisäksi järjestelmien ja rekisterin ylläpidosta aiheutuisi kustannuksia. Suurin osa kustannuksista aiheutuu Tullille perustettavaksi esitettävästä pankki- ja maksutilirekisteristä.

Kelalle aiheutunee lisäkustannuksia noin miljoona euroa. Näillä varoilla rahoitettavat kustannukset aiheutuisivat pankki- ja maksutilivalvontajärjestelmän yhteensovittamisesta järjestelmän kanssa ja sisäisten prosessien tehostamisesta. Toiminnan vakiinnuttua selvitetään lopullinen resurssitarve ja kustannusvaikutukset tuodaan tarvittaessa esiin tulevilla JTS- ja talousarvioprosesseissa.

Esityksen vaikutuksia Kelan toimintaan

Esityksessä on Kelaan liittyen arvioitu sen yhteiskunnallisia vaikutuksia viranomaistoiminnan, yhteiskunnallisten vaikutusten sekä kotitalouksien aseman kautta. Kelalla on eri etuuslaeissa olevien tietojensaantisäännösten perusteella jo nykyisin oikeus tehdä tietopyyntö rahalaitokselle. Lähtökohtana tilitietojen osalta on kuitenkin aina se, että asiakas toimittaa itse taloudelliseen asemaansa vaikuttavat tiedot hakemuksensa liitteinä.

Esitetyllä lailla pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä olisi Kelassa vaikutusta erityisesti toimeentulotukietuuksien ja eläkkeensaajan asumistukietuuksien käsitteelyyn. Kela käsittelee arviolta 500 000 tiliotetta koskien toimeentulotukipäätöksiä ja 70 000 tiliotetta koskien eläkkeensaajan asumistukea vuodessa, mikä tarkoittaa noin 2 000 tiliotteen läpikäyntiä ja käsittelyä työpäivässä. Kansaneläkelaitokselle tiliotteiden sähköinen saanti tehostaisi viranomaisen toimintaa, mikä voisi johtaa myös nopeampiin tukipäätöksiin.

Kelalle ehdotetaan lain 3 §:ssä oikeutta saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä tietoa pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä, jos se on välttämätöntä 1 momentin 7 kohdassa mainituissa laeissa Kelan toimeenpantaviksi säädettyjen eläkkeiden ja etuuksien toimeenpanoa ja käsittelyä varten. Kyseinen oikeus syntyisi jo hakemuksen käsittelyvaiheessa hakemuksen perusteella.

Kela kannattaa esitystä. Kelalle esitetty oikeus saada tietoja valvontajärjestelmästä sujuvoittaisi etuuskäsittelyä ja helpottaisi asiakkaiden asiointia. Lisäksi oikeus ehkäisisi etuuksien liikamaksuja ja väärinkäytöksiä sekä loisi osaltaan pohjaa etuuskäsittelyn automatisoinnille.

Kela totesi hallituksen esityksen luonnoksesta antamassaan lausunnossa, että esityksestä tulisi käydä ilmi, onko tarkoituksena käyttää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää säännönmukaisena osana hakemusten käsittelyä vai mahdollistaa tietojen hankkiminen vain tilanteissa, joissa asiakas ei toimita hakemuksensa käsittelyn kannalta välttämättömiä, taloudellista asemaansa kuvaavia liitteitä. Lisäksi Kela totesi, että ehdotetun sääntelyn suhde eri etuuslaeissa jo nykyisin oleviin tietojensaantipykäliin ja asiakkaan ilmoitusvelvollisuuteen tulisi avata.

8.11.2018

Kela 99/010/2018

Esitystä on lausuntokierroksen jälkeen täydennetty mainitsemalla ehdotetussa 3 §:ssä ja sen yksityiskohtaisissa perusteluissa, että Kelalla olisi oikeus saada tietoa pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä jo hakemuksen käsittelyvaiheessa hakemuksen perusteella. Lisäksi 3 §:stä ja sen perusteluista käy ilmi, että tiedonsaantia valvontajärjestelmästä eivät estäisi eri laeissa säädetyt salassapitosäännökset tai muut tiedonsaantia koskevat rajoitukset, jos tiedot ovat välttämättömiä käsiteltävänä olevan asian ratkaisemista varten tai jos ne muuten ovat välttämättömiä pykälässä mainittujen tehtävien toimeenpanossa. Toisaalta esityksen 1 §:n perustelujen mukaan esitetyllä lailla ei ole tarkoitus muuttaa toimivaltaisten viranomaisten tiedonsaannin oikeusperustaa vaan luoda sähköinen kanava tiedon saamiseen luottolaitokselta, sähkörahayhteisöltä ja virtuaalivaluutan tarjoajalta.

Kela pitää tärkeänä, että esitystä edelleen tarkennettaisiin siten, että siitä kävisi yksiselitteisesti ilmi, onko tarkoitus ollut, että esimerkiksi toimeentulotukiasian käsittelyn yhteydessä Kelan toimintaan ei jatkossa sovellu toimeentulotukilain 17 § ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 20 §:n 5 momentti siltä osin, kun tietoa haetaan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä. Kelan näkemyksen mukaan olisi perusteltua, että tietojensaanti valvontajärjestelmästä ei olisi jatkossa sidottu mainituissa lainkohdissa ja muissa etuuslaeissa säädettyihin tietopyyntöjen lisäкитеereihin. Tällöin valvontajärjestelmää olisi mahdollista käyttää säännönmukaisena osana etuuskäsittelyä ja siitä saatava hyöty olisi suurin.

Kela määritteli esityksessä ehdotetun siirtymäajan kuluessa, miten valvontajärjestelmää käytännössä hyödynnettäisiin kunkin etuuden käsittelyssä. Asiakkaan oikeusturvasta huolehditaan niin, että asiakas saa etuutta hakiessaan etukäteisesti tietoa Kelan mahdollisuudesta käyttää rekisteriä ja etuuspäätöksessä tiedon siitä, että hake-musta ratkaistaessa on käytetty valvontajärjestelmää. Eri etuuksien erilaiset tietotarpeet tulee huomioida myös tiedonvälityksen teknisessä toteutuksessa siten, että valvontajärjestelmästä saa vain kulloinkin käsiteltävänä olevan asian ratkaisemiseksi välttämättömät tiedot. Esimerkiksi eläkkeensaajan asumistukihakemuksen käsitte-lyssä yksittäisillä tilitapahtumilla ei ole aina merkitystä vaan pelkkä tieto tilin olemas-saolosta ja saldosta sekä maksettavasta korosta usein riittää. Luonnollisesti järjestel-män käyttöä rajoitettaisiin muun muassa käyttövaltuuksien kautta.

Kela näkee, että lakiin tulisi tarkentaa Tullin asema yksiselitteisenä rekisterinpitäjänä siten, ettei rinnakkaisia tietojenvälitysjärjestelmiä tulisi mahdollistaa. Tämä on tiedon hyödyntäjien näkökulmasta taloudellisesti tehokkain ratkaisu, kun tiedot ovat saata-villa kaikkien rahoituslaitosten osalta yhdellä kertaa ja saman sisältöisinä. Myös kan-salaisten yhdenvertaisuus edellyttää sitä, että heidän tilitietojaan voidaan hyödyntää etuuksien ratkaisussa samalla tavoin riippumatta siitä, minkä rahoituslaitoksen asiak-kaina he ovat.

Antti Jussila

Kai Ollikainen

Etuusjohtaja

Talousjohtaja